

AKTUELNA PITANJA GLOBALNOG PRIVREDNOG RAZVOJA
I REPUBLIKA SRPSKA

REZIME

Izbor razvojne orijentacije svake nedovoljno razvijene zemlje ili zemlje u tranziciji je vrlo delikatno pitanje.

U ovom prilogu se upravo govori o tim poteškoćama. Najprije se ističe da se moraju uzeti u obzir transformacione promjene i novumi u savremenoj svjetskoj privredi. Oni se mogu sublimirati u više aspekata:

- "razvezivanje" proizvodnje primarnih proizvoda od proizvodnje industrijskih proizvoda;

- "razvezivanje" industrijske proizvodnje od zaposlenosti;

- brže kretanje kapitala od svjetske trgovine;

- formiranje četiri ekonomije (ekonomija nacije, ekonomija regija, svjetska ekonomija novca i kapitala te ekonomija TNK) iz čije cjeline treba tražiti adekvatnu ekonomsku politiku i razvojnu politiku;

- revolucija menadžmenta;

- porast značaja čitave NTOIKE sfere itd.

S druge strane, u ovom članku se ističe da razvoj ne može biti samo spontani proces već da je potrebno pored tržišta uključiti i upravljanje razvojem.

Za ZUR (zemlje u razvoju) i zemlje u tranziciji bitno je stvoriti ambijent za privlačenje stranog kapitala i transfer tehnologije.

Kada je riječ o prirodnim resursima, na niskom stepenu razvijenosti oni igraju značajnu ulogu u razvojnoj orijentaciji pa i kod nas (mada se sa višim nivoima razvijenosti njihova uloga relativizira).

Od ostalih akcenata potenciraju se naročito:

- potreba respekta izbora prioriteta;

- važnost ulaska u međunarodne ekonomske integracije;

- kompleksan razvoj kao metod razvoja.

- nužnost postizanja društvene kohezije jer je to pretpostavka za definisanje nacionalnih ekonomskih interesa, izbor prioriteta i strukturno usmjeravanje privrednog razvoja.

*Dr profesor Ekonomskog fakulteta Banja Luka. Rad primljen 12.09.2000.

ACTUAL QUESTIONS OF GLOBAL ECONOMIC DEVELOPMENT AND REPUBLIC SRPSKA

ABSTRACT

The choice of development orientation of any underdeveloped country or any country under transition is a delicate one.

In this article it is about these difficulties. It is firstly stressed that one must take into consideration the changes in transformation and some other novums in the modern world economy. That can be summarized as follows:

- the separation between production of raw materials and industrial production;
- the separation between industrial production and employment;
- the increasing role of capital movement in relation to the world trade;
- the creation the economies of the four: national economy, international regional economy, the world economy of money and capital and finally the economy of the TNC-s;
- the management revolution;
- the increasing role of NTOIKE sphere and the like.

From the other side it is also emphasized that the development can't be only spontaneous process but the direction of development must be included as well.

As for underdeveloped countries as well as the countries under transition it is important to create an ambient for attracting foreign capital and technology transfer.

As regards the natural resources they have a great significance in development projects on the low level of economic development (although their significance diminish on the higher level of economic development)

As for other emphasises we'd like to mention:

- the complex method of development;
- the respect of priority selection;
- the inclusion to international economic integrations (primarily to EU).

The special point is put to the need of making social cohesion because it's a precondition for defining national economic interests, selecting priorities and making basis for structural economic direction.

Uvod

U ovom prilogu će se nešto više govoriti o vanjskim faktorima i novim tendencijama u svjetskoj privredi, a što nameće potrebu prilagođavanja svake nacionalne privrede. Pored raspoloživih tradicionalnih faktora kao što su materijalni resursi, pa i kapital, nužan je respekt okruženja i novih kvalitativnih transformacionih promjena koji iz njega deriviraju da bi se pronašla povoljna vlastita razvojna orijentacija. I upravo razumijvanje i korištenje navedenih elemenata čini jednu od bitnih karika realizacije ukupnog razvojnog potencijala. Iz prethodnih napomena i drugih teorijskih pogleda dolazi se do ocjene o nužnosti izgradnje vlastitog obrasca razvoja i važnosti postojanja društvene kohezije.

Krenimo sada od modernih tekovina i promjena u svjetskom kontekstu koji pružaju okvire i za naše razvojno prilagođavanje.

1. Promjene i novumi u svjetskoj privredi

Savremena svjetska privreda doživljava značajne promjene i dobiva nove karakteristike. Tri fundamentalne promjene odnose se na to:

- da se privreda primarnih proizvoda "razvezala" od industrijske proizvodnje;
- da se industrijska proizvodnja "razvezala" od zaposlenosti;
- da je kretanje kapitala, a ne trgovine, postalo pokretačka snaga svjetske privrede.

Prva promjena se manifestuje stalnim smanjenjem količine sirovina po jedinici proizvoda (kod mikročipova na primjer, sirovine čine tek nekih 2% ukupnih troškova).

Druga navedena promjena se svodi na stalno smanjenje neposrednog proizvodnog rada (*blue collar* radnika) te se čak smatra, u dugoročnoj perspektivi, da su nastojanja za očuvanje *blue collar* radnih mjesta ustvari recept za nezaposlenost.

Treća promjena se ispoljava kroz znatno brži porast kretanja kapitala u svjetskoj priredi od međunarodne trgovine.

Sljedeću bitnu novinu u svjetskoj privredi obilježava formiranje četiri ekonomije i to¹:

- a) ekonomija nacije,
- b) ekonomija regija,
- c) autonomna svjetska ekonomija novca, kredita i investicija i
- d) ekonomija transnacionalnih kompanija (koje na svijet gledaju kao na jedinstveno tržište).

S obzirom na izneseno, sada se nameće potreba za novim modelom i teoretskom sintezom interakcije pomenute četiri ekonomije, bez čega je nemoguće voditi konzistentnu ekonomsku politiku i razvojnu politiku.

Druga navedena ekonomija "ekonomija regija", vezana je za međunarodni regionalizam koji karakteriše intenzivna unutrašnja razmjena te ona na primjer iznosi kod EU 60% APEC² 75% te NAFTA³ 40%. Tu živi unutrašnja slobodna trgovina, sa unutrašnjom konkurencijom, a tek onda dolazi trgovinska razmjena sa drugim regionalnim blokovima i to na bazi reciprociteta, a ne ni *protekcijonizma* niti slobodne trgovine. I to se smatra prelaskom ka svjetskom tržištu.

Posebno je važno istaknuti da se kao zvijezde vodilje ekonomskog uspjeha danas označavaju produktivnost i novatorstvo te se smatra da i profit bez ove dvije komponente suštinski i nije pravi profit⁴. Paralelno sa ovim ide i gledište da neposredna dobit akcionara ne stvara dugoročne uslove za uspjeh te je potrebna ravnoteža između kratkoročnog i dugoročnog pristupa što je ključno pitanje doprinosa rukovodećeg tima razvoju firme⁵.

Od ostalih karakteristika navesti će se u nastavku sljedeće:

- U razvijenim zemljama već duže vrijeme raste važnost nemanuelnih radnika budući da udio manuelnih radnika u ukupnom broju zaposlenih pada na 15-ak procenata;
- Na sceni je revolucija menadžmenta koji se svodi na znanje kako da se raznolika znanja najbolje primijene i to ne samo u privrede već i u državnim službama;
- Izdvajanje za obrazovanje, nauku i širenje znanja zahvata blizu 20% društvenog proizvoda razvijenih zemalja (obrazovanje, školovanje, permanentno obrazovanje, istraživanja) što je veće od tradicionalne novčane akumulacije;
- Ključna stvar danas, u konkurentskoj borbi u svjetskoj privredi, je biti fizički prisutan vlastitom proizvodnjom na stranom tržištu (koje stanovište još nije došlo do udžbenika);
- Pobjednici u konkurentskoj svjetskoj trci će biti firme koje najefikasnije skraćuju život svojih proizvoda (a to je zapravo njihovo napuštanje);

¹ P. Drucker, Menadžment za budućnost, Grmeč-Privredni pregled, Beograd, 1995., str. 16

² APEC = American Pacific Economic Cooperation (Američko - pacifička ekonomska saradnja)

³ NAFTA = North American Trade Association (Sjeverno-američka slobodno trgovinska asocijacija)

⁴ Ibidem, str.35.

⁵ Ibidem, str.28

- Povećanje značaja podizanja naučnih instituta "Istraživanje i razvoj" (i njihovo vezi- vanje za pojedine industrijske grupe) koji će obavještavati svoju grupu o svakoj novini u znanju u oblasti tehnologije, upravljanja i organizacije, marketinga, finansija, obuke. . . bilo gdje u svijetu;

- Prihvatanje stanovišta da kapital ne može da zamijeni ljude kada su u pitanju zna- nje ili uslužne djelatnosti;

- Konkurentnost se danas utvrđuje prvenstveno u području osvojenih tehnologija, a ne proizvoda.

Još dvije stvari zaslužuju posebnu pažnju. To su menadžment i informacioni sektor.

Najprije konstatujemo da menadžment nije ograničen samo na biznis (što se prvo svati- lo u SAD) već je on generička funkcija svih organizacija. To je, kako se danas kaže, organ društva znanja.

Nadalje, treba primijetiti da je primjena znanja na rad stvorila razvijene zemlje pokre- tanjem eksplozije produktivnosti u proizvodnji posljednjih 100 godina. No, s obzirom na pad udjela proizvodnih radnika u ukupno zaposlenim u razvijenim zemljama na nekih 15- ak procenata , sada se ocjenjuje važnijim povećanje produktivnosti rada nemanuelnih rad- nika ili "primjena znanja na znanje". Po P. Drucker-u , u razvijenim zemljama se završila revolucija menadžmenta u proizvodnji i transportu i sada treba povećati produktivnost u uslužnim djelatnostima i kod obrazovanih ljudi⁴. Nadalje, treba naglasiti da je rukovođenje postalo odlučujući faktor proizvodnje jer premašuje po značaju tradicionalne faktore, uključiv i kapital.

Na kraju bitno je da se istakne da se formiranje znanja smatra najvećom investicijom u razvijenim zemljama . A da bi se znanje učinilo produktivnim odgovoran je menadžment i to ne može obaviti ni tržište ni država već primjena znanja na znanje.

U vezi sa transformacionim procesima treba istaknuti da u postindustrijskom društvu ključni strateški resurs postaju znanje i informacija, a ključni kadrovski profil naučni rad- nik- istraživač čime se NTOIKE⁵ promovise u okosnicu modernog pristupa razvoju. Recimo uz ovo da udio aktivnog stanovništva u sektoru informacija već prevazilazi 50% u razvijenim zemljama , dok se po ovom parametru SRJ, na primjer, nalazi na nivou od 25%.

2. Teškoće u izboru razvojne orijentacije zemalja u tranziciji i ZUR

U pristupu razvoju i razvojnoj orjentaciji, zemlje u tranziciji, kao i zemlje u razvoju u cjelini, nalaze se pred ozbiljnim teškoćama. Najprije treba naglasiti neprihvatljivost niti pukog oslonjanja na ekonomsku teoriju opšte ravnoteže koja polazi od tržišta sa perfek- nom konkurencijom (jer i u razvijenim tržišnim privredama živi bargaining economy) niti na kejnzijanzizam, već se preporučuje potreba izgradnje vlastitog obrasca razvoja koristeći se i planskim usmjeravanjem⁶

Opasnost bi činilo i preveliko unošenje **American Way of Life-a** jer bi to vodilo, zbog postojećeg nivoa razvijenosti, do inverzije sistema vrijednosti.

U stvaranju razvojne strategije i izboru razvojne politike zemalja u tranziciji mora se uzeti u obzir više polazišta kao što su:

- Respekt tehnološke varijante **intermediate technology** zbog nedostatka kapitala i obilja radne snage i s obzirom na upozorenje Schumacher-a⁷ da je produktivnost neza- poslenog radnika ravna nuli;

⁴ Ibidem, str.88.

⁵ NTOIKE = nauka, tehnologija, organizacija, informatika, komunikacija, edukacija

⁶ Vidi napr.:F. Perroux, Za novu filozofiju razvoja, IRO Matica srpska, Novi Sad, 1986., str. 53-58.

⁷ E.A. Schumacher, Small is beautiful, Harper and Row Publishers Inc., New York, 1973., str. 61

- Stanovište da tradicionalni faktori proizvodnje: zemljište, radna snaga pa čak i kapital ne osiguravaju dugoročnu konkurentnost jedne zemlje već da to čine znanje i kvalitet rukovođenja (menadžment);

- Stanovište da nisko plaćeni manuelni rad neće biti u stanju da se nadmeće sa radnom snagom znanja ma kako se ona skupo plaćala*;

- Respekt iskustva Japana posle Drugog svjetskog rata kada se ohrabrivao veliki broj malih trgovinskih firmi i fabrika uz paralelnu vladinu podršku razvoju nekoliko industrija usmjerenih na izvoz;

- Nužnost ostvarivanja saradnje sa zapadnim velikim korporacijama u najmodernijim granama, makar kooperacijom kroz proizvodnju dijelova nekog složenog proizvoda*

- Polazište da mala privreda ne može sama uspješno riješiti probleme razvoja zemalja u razvoju i zemalja u tranziciji.

Postoje, takođe, procjene da će krajem druge decenije narednog milenijuma 80% profita i tržišne vrijednosti stvarati poslovne aktivnosti preduzeća koja se bave informacionim biznisom (sic!).¹⁰

3. Pogled iz našeg rakursa

U ovom dijelu iznijeće se nekoliko ključnih komponenti bitnih za funkcionisanje privreda zemalja u tranziciji i ZUR. To bi došli:

a) Pitanje društvene kohezije

Naime, za razliku od razvijenih zemalja gdje društvenu koheziju čine: javna vlast, kapitalistička klasa i sindikati, kod zemalja u tranziciji sve se uglavnom svodi na državu, ali s obzirom da se i ona rastače ostaje se skoro bez stubova društvene kohezije.

Ono što razvijene zemlje imaju kao izraz društvene kohezije, neki nazivaju organska samozaštita. Tu preduzetnički sloj određuje otvaranje domaćeg tržišta, a sindikati bdiju nad procesom liberalizacije zbog potencijalne opasnosti od otpuštanja radnika.

Kod zemalja u tranziciji, bez društvene kohezije i organske samozaštite, ostaje se zapravo bez društvene snage za definisanje nacionalnih ekonomskih interesa.

Tu je, takođe, i nastojanje za nametanje poslovno-ugovornog prava, u međunarodnom kontekstu, nad nacionalnim zakonodavstvom, što bi moglo voditi kidanju vlastitoig ekonomskog tkiva.

b) Penetracija transnacionalnih kompanija

Recimo odmah da se opasnost ne nalazi u ulasku transnacionalnih kompanija u domaću privredu već u slučaju primjene funkcionalno- transferzalnog pristupa, gdje bi se u orbitu ovih kompanija uvukli samo neki dijelovi privrede ili samo neki dijelovi jednog preduzeća (posebno kroz tzv. **cherry-picking**), što bi moglo izazvati poremećaj u funkcionisanju ostalih dijelova, van te orbite.

Ovi tokovi bi mogli da dovedu na kraju do promjene pozicije nacionalne države pa i promjene karaktera njenog suvereniteta.

Ovdje se, ipak, ne smiju zaboraviti pozitivni efekti koje donose transnacionalne kompanije kao što su: pristup visokim tehnologijama, pristup tržištima, obuka kadrova i sl.

* P. Drucker, Postkapitalističko društvo, Grmeč-Privredni pregled Beograd, 1995., str. 78

* Dr Radmila Stojanović, Teorija privrednog razvoja u trećoj tehnološkoj revoluciji, Savremena administracija, Beograd, 1979., str. 109.

¹⁰ Dr Slobodan Kotlica: Informaciono tehnološka paradigma i proizvodni razvoj, Institut ekonomskih nauka, Beograd, Predgovor, str. 5

c) Korištenje uzora drugih

Ovdje bi se moglo iznijeti iskustvo nekih istočnoazijskih zemalja kao što su Japan ili J. Koreja. Njihove glavne karakteristike u razvoju su bili: velika ulaganja u obrazovanje, usmjeravanje strukturnog razvoja privrede kao i izbor vodećih sektora od strane države. Te zemlje su izbjegle zamku o spontaneitetu kao metodu u razvoju.

Da se samo još malo zadržimo na obrazovanju kao važnoj pretpostvci za uspješan razvoj. Ono se još u prošlom vijeku smatralo važnim faktorom uspješnog privrednog razvoja, pored dobre države i dobrog transporta. I da još citiramo čuvenog J.K. Galbraitha: "Na ovom svijetu ne postoji pismeno stanovništvo koje je siromašno i ne postoji nepismeno stanovništvo koje to nije.

d) Opasnost eksteritorijalizacije efekata

Ova opasnost se nalazi u strukturnim pitanjima privrednog razvoja, a počiva na favorizovanju primarnih proizvodnji i nižih faza obrade i njihovom uključivanju u međunarodnu razmjenu. Ovo neminovno nameće tzv. negativni **terms of trade** (nepovoljno kretanje odnosa cijena u međunarodnoj razmjeni što vodi prelijevanju dijela domaćeg nacionalnog dohotka u strane privrede). Otuda kao strateško rješenje ostaje okretanje višim fazama prerade i finalizaciji u proizvodnji.

e) Izbor pravaca industrijskog razvoja

S obzirom na megatranzijske promjene, u budućem industrijskom razvoju treba favorizovati one dijelove industrijskog sektora koji sublimišu osobine nove TEP (tehnološke paradigme), ali i tradicionalne grane koje se i same rekonstruišu i time revitalizuju. One, pak, proizvodnje koje u svojoj paradigmatškoj strukturi ostanu na pozicijama visoke energetske i sirovonske intenzivnosti i niskostručne radne intenzivnosti osudene su da zaostaju. A pozitivne poticaje ne može da da samo tržište. Zato smo i pomenuli primjere Japana i J.Koreje.

f) Bitne komponente transformacije

Kod pristupa transformacije privrede mora da se uzme u obzir potreba i važnost:

- izgradnje vlastitog obrasca razvoja i razvojne strategije;
- uključenja u međunarodne regionalne integracije;
- favorizovanje djelatnosti obrazovanja i istraživanja i čitave NTOIKE sfere;
- respektovanje raspoloživih faktora razvoja i izgradnje kompleksne metode u razvoju gdje bi se od relativne komparativno povoljne sirovine išlo do viših faza prerade i finalizacije.

g) Osvrt na prirodno bogatstvo u Republici Srpskoj

Najprije da konstatujemo da je uloga prirodnog bogatstva kao razvojnog faktora promjenljiva. To zavisi od nivoa privredne razvijenosti. Na nižem stepenu razvoja prirodni uslovi imaju značajniju ulogu, ali kasnije, na višem stepenu razvijenosti, nauka i tehnički progres relativiziraju ulogu prirodnog bogatstva (zbog pojave supstituta, otkrića novih materijala, otkrića novih svojstava materijala, minijaturizacije u proizvodnji i međunarodne razmjene).

U ovom smislu ilustrativan je primjer Japana, Italije i Njemačke kao razvijenih zemalja iako su oskudne prirodnim resursima. Na drugoj strani, neke zemlje Afrike, na primjer, ostale su nerazvijene i pored obilja prirodnog bogatstva.

Uticao, pak, prirodnog bogatstva u zemljama na nižim stepenima razvoja odražava se na obim proizvodnje, strukturu proizvodnje i specijalizaciju kao i ekonomske odnose sa inostranstvom (preko strukture razmjene), na samostalnost u razvoju i sl.

S obzirom na nivo razvijenosti prirodno bogatstvo Republike Srpske ima važnost u njenoj razvojnoj orijentaciji. Ovdje su od značaja da se istaknu:

Struktura zemljišta jer ona daje povoljne uslove za razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije.

Glavne karakteristike zemljišta sastoje se u tome što na obradivo zemljište otpada 36% ukupne površine, a što je povoljnije od prosjeka čitave BiH (31%) mada je stanje nepovoljnije prema SRJ (49%). Slika Republike Srpske se poboljšava kada se ovi indikatori prate per capita (zbog niske naseljenosti od 60 stanovnika po 1 km² što je, primjera radi skoro dva puta niže prema SRJ) jer se tada sa 0,6 ha per capita prevazilazi komparativni nivo i SRJ.

Ipak po međunarodnim standardima Republika Srpska spada u prosječno bogate zemlje prema obradivim površinama.

U svakom slučaju i poljoprivreda i prehrambena industrija, koja se na nju naslanja, imaju dobre pretpostavke za budući rast i razvoj.

Šumsko bogatstvo, gdje 0,8 ha šumskog zemljišta per capita daje Republici Srpskoj bolju poziciju i prema prosjeku BiH. Slična je situacija i kod promatranja drvne mase per capita jer u Republici Srpskoj to iznosi 110 m³ prema prosječnom nivou od 70 m³ u čitavoj BiH ili 50 m³ u bivšoj Jugoslaviji.

To daje dobru osnovu za razvoj industrija prerade drveta.

Od ostalih prirodnih bogatstava pažnju zaslužuju:

- rude željeza (sa ležištima Omarska i Ljubija) koje čine 2/3 rezervi čitave BiH;
- rude aluminijuma (boksit) a koje čine takodje 2/3 rezervi čitave BiH;
- hidropotencijal za proizvodnju električne energije te
- uslovi za razvoj turizma (posebno banjskog i planinskog).

Pri ovome naglašavamo da sada za Republiku Srpsku prirodno bogatstvo ima važnost u determinisanju njenih razvojnih pravaca. Uz napomenu da treba insistirati na metodi kompleksnog razvoja jer bi se na taj način izvršila punija valorizacija njenih raspoloživih faktora.

Zaključak

Iz čitavog prethodnog teksta se može doći do nekih krajnjih stavova o razvojnoj orijentaciji zemalja u tranziciji i ZUR pa i naše razvojne orijentacije.

Najprije istaknimo da razvoj ne može biti neki spontani proces. Tržište je svakako osnovna pretpostavka, ali i usmjeravanje razvoja mora da ide paralelno. To znači da je potreban vlastiti obrazac razvoja, a što preporučuju i brojni ekonomisti sa Zapada kao što su: J.K. Galbraith, F. Perroux, J. Naisbitt i dr.

Sljedeće važno pitanje za podsticanje rasta i razvoja ovih privreda su: **transfer tehnologije**, prilagodjavanje novim svjetskim transformacionim procesima i ulazak stranog kapitala, a za što je potrebno izgraditi institucionalno i privredno-sistemsko prilagodjavanje konceptu tržišne privrede.

Treba takodje uključiti respekt odredjenih drugih pitanja kao što su:

- Kombinacija faktora proizvodnje, gdje bi se u koncepciji ravoja favorizovali obilniji faktori (a to je na pr. u Republici Srpskoj živi rad) kao i koncept intermediate technology;
- Kompleksan razvoj, a koji počiva na tome da se na bazi komparativno povoljnih prirodnih resursa razvija dalja prerada do finalizacije (zbog povoljnijeg terms of trade-a, većeg zapošljavanja i odupiranja eksteritorijalizaiji efekata);
- Izbor prioriteta u koje obično spadaju: vanjska trgovina, zaposlenost i eksterna ekonomija;

- Ulazak u međunarodne ekonomske integracije (za nas prvenstveno u EU);
- Afirmacija menadžmenta kao primjene znanja na rad, ali i znanja na znanje;
- Respekt uloge obrazovanja i čitave NTOIKE sfere;
- Respekt raspoloživosti prirodnih resursa kao faktora razvoja, a koji još uvijek za nas, na nižem stepenu ravoja, igraju važnu ulogu u razvojnoj orijentaciji.

-Izgradnja društvene kohezije , ali što kod nas za sada može da obavi samo država . Ona je pretpostavka za definisanje nacionalnih ekonomskih interesa, prioriteta i strukturnog usmjeravanja privrednog razvoja.

Za nas postoje i sretne okolnosti, a to je da su kapital i i informacije postali transnacionalni i da se, transferom savremene tehnologije može skratiti razvojni put.

LITERATURA

1. P. Drucker, Menadžment za budućnost, Grmeč-Privredni pregled, Beograd, 1995.
2. F. Perroux, Za novu filozofiju razvoja, IRO Matica srpska, Novi Sad, 1986.
3. P. Drucker, Postkapitalističko društvo, Grmeč-Privredni pregled, Beograd, 1995.
4. Dr Radmila Stojanović, Teorija privrednog razvoja u trećoj tehnološkoj revoluciji, Savremena administracija, Beograd, 1979.
5. Dr Slobodan Kotlica, Informaciono tehnološka paradigma i privredni razvoj, Ekonomski institut, Beograd, 1998.
6. Grupa autora, Izazovi razvoja na prelazu u XXI vek, Institut ekonomskih nauka, Beograd,1999.
7. Dr Dragutin Marsenić, Ekonomika Jugoslavije, Univerzitet u Beogradu-Ekonomski fakultet, 1996.